

عنوان مقاله

مراتب توحید در دعای جوشن کبیر

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین رسول مزرئی

گردآورندگان:

فاطمه سادات قادریان، سپیده معماری، معصومه خمر

مدرسه علمیه عالی الزهراء (س) گلستان (گرگان)

آذر ۹۷

چکیده:

این مقاله با عنوان مراتب توحید در دعای جوشن کبیر مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است، تابه این سوال پاسخ داده شود که مراتب توحیدی در دعای جوشن کبیر به چه صورتی است. تحقیق از نوع تحقیقات کتابخانه ایی، و روش بکار رفته در آن اسنادی است و تحقیق داده ها با استفاده از روش تحلیل محتوا صورت گرفته است؛ از مهم ترین یافته های این تحقیق مشخص نمودن چرایی بعضی اسماء و صفات الهی در دعای جوشن کبیر که بیانگر توحید ذاتی و صفاتی و افعالی می باشند، است.

کلید واژه: توحید، جوشن کبیر، دعا، مراتب.

فهرست مطالب

بخش اول: کلیات.....	۱
تبیین مساله:.....	۲
اهمیت و ضرورت:.....	۳
پیشینه:.....	۴
اهداف و سوالات:.....	۷
بخش دوم: مفهوم شناسی.....	۸
الف) مفهوم شناسی توحید:.....	۹
۱-تعریف اصطلاحی توحید ذاتی:.....	۹
توحید ذاتی از دیدگاه فلاسفه:.....	۱۰
۲-تعریف لغوی توحید صفاتی:.....	۱۳
دیدگاه ابن سینا: اتحاد مصداقی و اتحاد مفهومی اسماء و صفات حق تعالی:.....	۱۵
اقسام توحید صفاتی:.....	۱۸
مصادیق صفات ذاتی خداوند:.....	۱۹
۱-حیات:.....	۱۹
۲-قدرت:.....	۱۹
مصادیق صفات فعلی خداوند:.....	۲۰
۱-توحید در خالقیت:.....	۲۰
۳-تعریف لغوی توحید افعالی:.....	۲۳
تعریف اصطلاحی توحید افعالی:.....	۲۳
بخش سوم:.....	۲۶
اسماء و صفات توحیدی دعای جوشن کبیر.....	۲۶

فصل اول: اسماء وصفات ذات در ساحت توحید ذاتی.....	۲۷
توحید ذاتی:.....	۲۷
۲- واحد:.....	۲۷
معنی لغوی احد:.....	۲۷
احد در قرآن:.....	۲۸
معنی لغوی واحد:.....	۳۰
کاربرد واحد در قرآن:.....	۳۱
فرق بین احد و واحد:.....	۳۲
۲- صمد:.....	۳۳
معنای لغوی صمد:.....	۳۳
کاربرد صمد در قرآن:.....	۳۳
صمد در دعای جوشن کبیر:.....	۳۵
۳- علم:.....	۳۶
معنای لغوی علم:.....	۳۶
معنای اصطلاحی علم:.....	۳۶
علم خداوند به ذات خود:.....	۳۷
فصل دوم: اسماء وصفات در ساحت توحید صفاتی.....	۴۳
اسماء وصفات ذات در ساحت توحید صفاتی.....	۴۴
توحید صفاتی:.....	۴۴
معنای لغوی سمیع و بصیر:.....	۴۴
علت توصیف خداوند به سمیع و بصیر:.....	۴۴
تفسیر سمیع در دعای جوشن کبیر:.....	۴۶

معنای لغوی جبار:	۴۷
جبار در قرآن:	۴۷
نظرات مختلف در معنای جبار:	۴۹
۴-۵- جمال و جلال:	۵۱
معنای لغوی جمال:	۵۱
کاربرد جمال در قرآن:	۵۱
کاربرد جلال در قرآن:	۵۱
جلال در دعای جوشن کبیر:	۵۲
معنای اصطلاحی جلال و جمال:	۵۳
فصل سوم: اسماء وصفات در ساحت توحید افعالی دعای جوشن کبیر	۵۶
اسماء وصفات ذات در ساحت توحید افعالی	۵۷
معنای لغوی خلق:	۵۷
معنای اصطلاحی خلق:	۵۷
کاربرد خلق در قرآن:	۵۹
۲- رازق:	۶۱
معنای لغوی رازق:	۶۱
کاربرد رازق در قرآن:	۶۱
رازق در دعای جوشن کبیر:	۶۲
موارد کاربرد مالک و مشتقات آن در قرآن:	۶۳
ویژگی‌ها و اوصاف مالکیت و فرمان‌روایی خداوند:	۶۶
مالکیت حقیقی:	۶۶
معنای لغوی رب:	۶۸

نتیجه:

در این تحقیق به مطالعه و بررسی برخی اسماء ذاتی، صفاتی و افعالی پرداخته ایم و چند اسم از اسماء ذاتی، صفاتی و افعالی در دعا جوشن کبیر را انتخاب کرده و از نظر لغوی و تفسیری و آراء اندیشمندان مورد بررسی قرار داده ایم، که این اسماء بارها در قرآن و ادعیه بیان شده اند و دعای جوشن کبیر یکی از ادعیه ایی است که مملو از اسماء باری تعالی می باشد. متکلمان و عارفان درباره هر یک از اسماء الهی نظرات مختلفی دارند؛ مثلاً در بحث توحید ذاتی در کلمه علم، در چگونگی علم ذاتی خداوند آراء مختلفی بیان شده است، برخی علم خداوند به موجودات را در مقام ذات و قبل از ایجاد آنها، لازمه علم خداوند به ذات خود می دانند و برخی دیگر معتقدند، علم پیشین خداوند به موجودات، حضوری و اجمالی است و به وجود آنها تعلق دارد. و یا در بحث توحید صفاتی درباره کلمات سمیع و بصیر، سمیع بودن باری تعالی را به علم او به مسوعات و بصیر بودنش را به علم او به مبصرات برگشت داده اند و برخی این صفات را مستقل و جدا از هم می دانند. و در مسئله توحید افعالی، کلمه مالک را برخی دارنده عین و ذات چیزی، و مَلِک و ملِک را صاحب تدبیر دانسته اند. پس در بسیاری از مواردی که مَلِک و مالک درباره آنها به کار رفته، هم می توانند عین باشند و هم تدبیر. برخی، مالکیت اعتباری او را نپذیرفته اند. برخی بر این نوع مالکیت، اشکال ثبوتی قائل اند و اعتبار آن را لغو و باطل می دانند. و در نتیجه آنکه، به طور واقعی و کامل نمی توان اسماء الهی را تبیین و درک کرد و شناخت تک تک این اسماء والا مرتبه نیاز به دقت و بررسی بالایی دارد.

پیشنهادهات: پیشنهاد می شود در تحقیقات بعدی درخصوص این دعا، به تحیق درباره شرح مثلاً، فقط

اسماء صفاتی در دعا پرداخت و چرایی و همه جوانب آن را مورد کنکاش و بررسی قرار داد.

منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

۱. آلوسی، سید محمود، روح المعانی در تفسیر قرآن (۱۳۶۳)، دارالکتب علمیه، نشر عبدالله نورانی: تهران.
۲. ابن سینا، حسین بن عبدالله بن حسن بن علی (۱۳۶۳)، الشفاء الالهیات، تحقیق الاستاذین الأب قنواتی و سعید زید، تهران: انتشارات ناصر خسرو.
۳. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۶۳)، الشفاء الالهیات، تهران: انتشارات ناصر خسرو.
۴. _____، الاشارات والتنبيهات، مع الشرح لنصیرالدین طوسی و شرح الشرح لقطب‌الدین رازی ۱۴۰۳، تهران.
۵. _____، ۱۳۸۳ پنج رساله، چاپ دوم، تهران: نشر بوعلی سینا.
۶. ابن عربی، محمد بن علی، (۱۳۴۰)، ج ۴ رحمه من الرحمن فی تفسیر و اشارات القرآن، بی جا.
۷. التهانوی، محمد علی (بیتا)، کشاف اصطلاحات الفنون، ج ۲، نشر: مکتب لبنان.
۸. بیضاوی، عبدالله بن عمر، تفسیر بیضاوی ۱۳۸۹، ج ۵، انوار التنزیل و اسرار التأویل: تهران: ناشر خانه کتاب.
۹. بستان آبادی، بطرس، (۱۳۵۶)، محیط المحيط: قاموس مطول للغه العربیه، نشر مکتب لبنان.
۱۰. تفلیسی، حبیب بن ابراهیم (۱۳۷۱)، وجوه قرآن، ناشر: دانشگاه تهران.

۱۱. جوادی آملی عبدالله ، ، توحید در قرآن (۱۳۹۴)، قم: نشر اسراء.

۱۲. جیلانی، عبدالکریم بن ابراهیم، الانسان الكامل فی معرفه الاواخر و الاوائل (۱۳۴۳)، ج ۱، دار الکتب

العلمیة، قاهره

۱۳. راغب اصفهانی حسین بن محمد (۱۳۸۷)، مفردات راغب ج ۲، قم: نشر نوید اسلام

۱۴. محمدی ری شهری محمد (۱۳۸۵)، برنجکار، رضا، محسنی نیا، محمدرضا، دانش نامه عقاید اسلامی، ج

۷، ص ۳۵، چاپ اول، قم: سازمان چاپ و نشر دارالحديث.

۱۴. زنوزی، عبد الله بن بیر مقلی بابا خان، (۱۳۸۱)، لمعات الهیه، ناشر: موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه

ایران: تهران.

۱۵. سبزواری هادی (۱۳۷۹)، شرح المنظومه، تهران: نشر ناب.

۱۶. _____، (۱۳۷۵) شرح جوشن کبیر، نشر دانشگاه تهران، چاپ دوم: تهران.

۱۷. سبجانی، جعفر ، محمدرضایی (۱۳۸۴) ، اندیشه اسلامی، قم، انتشارات نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری

در دانشگاهها، نشر معارف

۱۸. صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۳۷)، الحکمه المتعالیه فی الاسفار العقلیه الاربعه، تهران.

۱۹. _____، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۳) 'المبدأ و المعاد، به اهتمام عبدالله نوری، مؤسسه مطالعات

اسلامی دانشگاه مک گیل با همکاری دانشگاه تهران.

۲۰. _____، محمد بن ابراهیم (۱۳۸۰)، الحکمه المتعالیه فی الاسفار العقلیه الاربعه ، ج ۱، نشر دانشگاه

قم انتشارات اشراق: قم.

۲۱. طباطبائی، محمد حسین (۱۳۶۲)، نهاییه الحکمه، ج ۱، قم.
۲۲. _____، تفسیر قرآن در المیزان، ج ۲۸. دفتر انتشارات جامع مدرسین، قم، چاپ پنجم.
۲۳. طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲)، تفسیر مجمع البیان، ترجمه حسین نوری، چاپ سوم، تهران: نشر ناصر خسرو.
۲۳. طبری، محمد بن جریر، تفسیر طبری (1362)، ترجمه ابولقاسم پاینده ج ۳، تهران: انتشارات اساطیر.
- ۲۴- غزالی، محمد بن محمد، (۱۳۲۴)، ج ۱، المقصد الاسنی فی شرح معانی اسماء الله الحسنى، نشر سعادت، بی جا.
۲۵. فیروز آبادی، محمد بن یعقوب (۱۳۷۳)، ج ۲، بصائر ذوی التمییز فی لطائف الکتاب العزیز، انتشارات دانشگاه: تهران..
۲۶. قرشی، سیدعلی اکبر (۱۳۷۱)، قاموس قرآن، ج ۳ نشر دارالکتب اسلامی، تهران.
۲۷. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی ۱۳۷۸، نشر جهان آرا: تهران .
۲۹. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۹۱)، آموزش عقاید، چاپ ۵۸، قم: سازمان تبلیغات اسلامی.
- ۳۰- مرتضوی زبیدی. محمد بن محمد، (۱۴۱۴) تاج العروس، ج ۲، بیروت: نشر دارالفکر.
۳۱. موسوی، خلیل، (۱۳۹۳)، مراتب توحید الهی در حکمت متعالیه و اثر پذیری از قران و سنت، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص): قم.
۳۲. همدانی درود آبادی حسین، (۱۳۸۷)، شرح اسما الاحسنی بی جا، چاپ اول.
۳۳. مطهری، مرتضی (۱۳۸۱) مجموعه آثار، ج ۲۸، چاپ دهم، تهران: نشر صدرا.

۳۴. بن زکریا ، احمد بن فارس (۱۴۰۴)، معجم مغاییس اللغه ، تحقیق محمد عبد السلام، مکتب اعلام اسلامی

قم.

مقالات.

۳۵. مهرکی بهادر، ساجدی علی محمد، (۱۳۹۳) ، تحلیل سمع و بصر حق تعالی از منظر ملاصدرا و امام

خمینی، فصلنامه علمی - پژوهشی اندیشه نوین دینی، شماره ۳۶،

۳۶. امامی جمعه، سیدمهدی ، سیدمعین الدین خلیفه سلطانی (۱۳۹۵) نقد و بررسی اختلاف نظر ابن سینا و

ملاصدرا درباره اتحاد و اختلاف مفهومی اسماء و صفات حق تعالی، فصلنامه علمی - پژوهشی فلسفه و

کلام، شماره ۴۸. دانشگاه اصفهان.